

ЛІСОВИЙ і МИСЛИВСЬКИЙ журнал

FOREST
AND HUNTING
MAGAZINE

№ 5/2014

Мисливствознавство

Карпатський рогач

Європейські підходи

Полювання по-австрійськи

Єдине спеціалізоване видання

ЛІСОВИЙ і МИСЛИВСЬКИЙ

FOREST
AND HUNTING
MAGAZINE

Ексклюзивна інформація
для фахівців лісової галузі

журнал

УВАГА!
Передплата
на **2015**
рік

74244
Передплатний
індекс

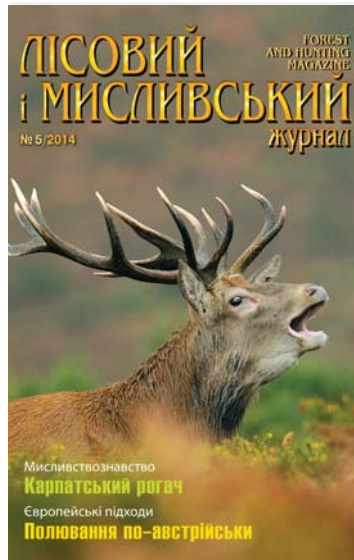

02192, м. Київ-192, а/с 45
Тел.: +38 (044) 221-8-900
Моб.: +38 (050) 383-05-95
E-mail: info@ekoinform.com.ua
www.ekoinform.com.ua

18

Мисливствоознавство
Карпатський рогач
Європейські підходи
Полювання по-австрійськи

Лісове господарство

2 ЛІС І ЛЮДИ

У межиріччі Дніпра та Десни

6 ПРОБЛЕМА

Врятувати ялинники від всихання

8 ЛІС ПОЧИНАЄТЬСЯ З НАСІННЯ

Таємниці лісового насінництва

10 МІЖНАРОДНИЙ ПРОЕКТ

Мета – відновлення карпатських лісів

12 СТАНДАРТИ

Стандартизація лісоматеріалів – вимога часу

14 ОБЛАДНАННЯ

Всюдихідний ГІС

16 З НАШОГО АРХІВУ

Про витюки лісівничої освіти

18 ЛІС БЕЗ КОРДОНІВ

Грузинський феномен

Мисливське господарство

24 ТЕТ-А-ТЕТ

Заповідати територію треба лише у випадку, якщо це науково обґрунтовано і на це є чітка та вагома причина

27 ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ

Полювання по-австрійськи

30 ПОСТАТІ

Ветеран, мандрівник, поет, учитель

32 МИСЛИВСТВОЗНАВСТВО

Карпатський рогач

34 ВЕТЕРИНАРІЯ

Африканська лихоманка

36 ЛІКНЕП

Запашні сліди

39 ПОРАДИ

Саморобний слідомір

40 НА ОБГОВОРЕННЯ

Псевдозахисники тварин

42 РЕЗЕРВ

Мисливці-воїни

44 АРСЕНАЛ

Аерозброя

48 СТОРІНКАМИ ІСТОРІЇ

Професійний потенціал

16

27

40

Редакція

Головний редактор
Валентина Максименко

Заступник головного редактора
Роман Новіков

Літературний редактор
Наталія Полушкіна

Менеджер
Віктор Поденко

Дизайн та верстка
Романа Новікова

Засновник

Видання засновано
у 1995 році Міністерством
лісового господарства України

Друк

ТОВ «Новий друк»
02660, Україна, м. Київ, вул. Магнітогорська, 1
тел./факс: (044) 451-48-00

Номер підписано до друку: 14.11.2014 р.
Формат: 60x90/8, умовн.-друк. арк. 3

Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 17550-6400 ПР від 17.03.2011 р.

Видавництво

ТОВ «Видавничий дім
«ЕКО-інформ»

Адреса для листування:
02192, м. Київ-192, а/с 45
e-mail: info@ekoinform.com.ua
www.ekoinform.com.ua

Тел.: (044) 221-8-900,
(050) 383-05-95
Факс: (044) 235-52-33

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 74244
© ТОВ «Видавничий дім «ЕКО-інформ».
Київ, 2014 р.

Здоров'я лісу в зеленій зоні Києва постійно турбує головного лісничого Анатолія Шияна і помічника лісничого Хотянівського лісництва Ірину Доценко

Лісничий Приморського лісництва Роман Макович: «На місці суцільних рубок сосни звичайної створюємо змішані ліси»

У межиріччі Дніпра та Десни

Як почувують себе бори соснові під боком у стольного града?

Таке запитання я задав директору Вищедубичанського лісгоспу, на Київщині, Михайлу Головецькому. «Можете уявити, як віажко дихається нашим соснам, надто тієї пори, коли мешканці столиці масово виїздять «на природу»? – відповів Михайло Петрович.

– Наше підприємство, – розповів уже під час короткої екскурсії мальовничою садибою центрального офісу Михайло Головецький, – незвичайне. Бо з 30 тисяч гектарів загальної площі більше половини знаходиться в лісопарковій частині лісів зеленої зони Києва. Це багато про що свідчить. Починаючи з 60–70-х років минулого століття, сюди постійно зростає потік відвідувачів – у погожі дні в середньому кожен десятий містянин вибирався до лісу. Після будівництва дамби Київської ГЕС і дороги з Вишгорода на Лівобережжя в лісостанах держлісгоспу вздовж річки Десни прискореними темпами споруджувалися бази відпочинку сто-

личних підприємств та установ, створювалася справжня курортна інфраструктура. А відтак зростало рекреаційне навантаження навколишніх лісових екосистем. Небажані екологічні наслідки не забарилися – з'явилася рекреаційна дигресія, першою ознакою якої є порушення структури ґрунтів, мінералізація підстилки, що згубно впливає на природний кругообіг речовин. Відзначалися зміни структури і складу рослинних угруповань, стану підліску й підросту, а згодом – зміна стійкості і навіть розпад насаджень. Уже тоді економісти звертали увагу на потребу відшкодування лісовому господарству відповідних збитків, а також

витрат на охорону й первинне рекреаційне облаштування зелених масивів шляхом оплати користування «незримими» санітарно-гігієнічними властивостями лісу, про розробку відповідних нормативів. Але далі розмов справа не йшла. Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС, у сфері впливу радіоактивних викидів якої потрапила й північна частина зеленої зони Києва, з 1986 р. функціонування оздоровчих баз і неорганізованого автотуризму повністю припинилось. Поступове відродження їх почалося лише після обстеження території на рівень радіаційного забруднення та зробленого висновку про відсутність загрози для здоров'я

За підсумками результатів роботи галузі за 9 місяців, серед кращих за економічними показниками – Київське облуправління лісового та мисливського господарства. Наша розповідь про турботи колективу Вищедубичанського лісгоспу, по-своєму унікального та успішного.

людей. Отож потік містیان рік у рік зростає. А відтак збільшується потреба в дедалі більшій охороні лісу від негативного впливу рекреаційних навантажень.

Про те, як вдається справлятися лісівникам з цим нелегким завданням, трохи нижче, а поки що про інше – якими ще турботами живуть вони тут, під боком у великого мегаполіса.

Там, де були дюни

У 2015 р. лісгоспу виповниться 90 років. Історія ж становлення та розвитку лісового господарства Вищедубечанського межигір'я починалася ще за Київської Русі, за часів, коли населені пункти, землі та ліси перебували у складі володінь Києво-Печерської Лаври. На жаль, заглибитися в історію немає змоги, а вона багата, цікава, повчальна. Як і власне історія лісгоспу. Бодай кілька слів про особливу сторінку її, яка писалася в роки грандіозних радянських будов.

– У 70-х роках між новоутвореним Київським морем та обвідним каналом, по суті від КП біля греблі ГЕС і аж до кордону з Чернігівщиною, на нашу долю випало непросте завдання якомога швидше заліснити піски, – згадує ветеран галузі Ольга Гуменюк, котра працювала тоді інженером, а чоловік Григорій Андрійович головним лісничим на підприємстві. – Але ж то були не просто піски, а справжні дюни! Якщо на берегах Десни саджанці приживалися порівняно легко, то на намитих щирих пісках біля моря та каналу ніяк не слухались. Навіть слабкий вітер легко видував і переміщував пісок, оголяючи беззахисні корінці свіжої посадки, і деревця гинули. В результаті тривалих пошуків зупинилися на міжсмуговому способі заліснення. Спершу садили смугу шельюги (лози з червонуватими пагонами, яка дуже невибаглива до ґрунтів і швидко приживається, утворюючи собою затишок між смугами), а вже потім у міжряддях висаджували саджанці сосни. Це допомогло. Ліс піднявся. Хоча через бідність ґрунтів, тобто пісків, він тут не зовсім такий, як хотілося б, усе

Вісімнадцятий рік очолює Вищедубечанський лісгосп Михайло Головецький. Вивів його в число кращих у країні

ж з головним завданням ми впоралися. Дюн більше немає...

Так, голих дюн не побачиш. Зате куди не глянеш – зелене царство. Домінує королева шпилькових – сосна звичайна, головна порода Полісся. Важкі ґрунтові умови, та ще зміна клімату, яка дуже помітна в останні роки, даються взнаки: насадження масово всихають. Проблема ця стосується сосняків усює країни, але тут вона вирізняється: неабиякий негативний вплив справляє штучне море, обвідний канал, гребля (дамба). Втручання в природу безслідно не проходить ніде. Щорічно раз, а то й двічі робітникам доводиться проходити

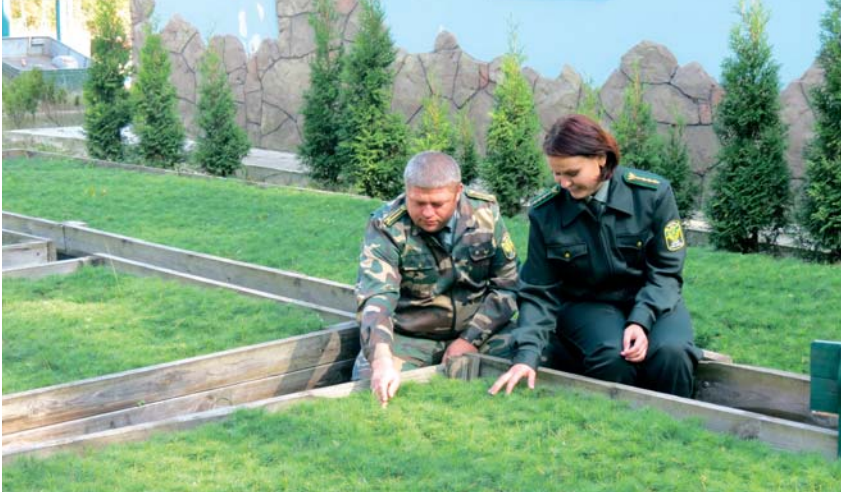
з рубками, вибирати сухостійні й хворі дерева, аби підтримати в нормальному стані ліс. У лісопарковій частині, звісно, головних рубок не ведеться, лише санітарні, пов'язані з оздоровленням деревостанів, та рубки формування насаджень. На місці зрубаних того ж року або наступного вже милують зір нові посадки.

– За сезон садимо близько 200 га культур, деякі ділянки залишаємо під природне поновлення, на сотнях гектарів проводимо догляди, – розповів головний лісничий Анатолій Шиян, котрий на цій відповідальній посаді вже півтора десятка років. – Посадковий матеріал частково свій, частково закуплений у перевірених спеціалістів, котрі займаються приватним підприємництвом у лісовому розсадництві. Передусім це на Черкащині – умови там, та й ґрунти не порівняти з нашими. У себе в розсадниках можемо висівати насіння сосни в кращому випадку два роки, настільки виснажуються піски. Раніше мали базовий у Пирнівському лісництві, але від нього довелося відмовитися. Звернули увагу на коробки.

Густу зелену щітку сосенок у коробах із задоволенням показали лісничий Хотянівського лісництва Олександр Шаповал і помічник лісничого Ірина Доценко. На 0,5 сотки вирощують стільки посадкового матеріалу, що діляться і з колегами сусідніх

Брати Іван Середа (інженер з лісовідновлення лісгоспу) та Сергій Середа (лісничий Центрального лісництва) оглядають сіянці дуба червоного у розсаднику

Радує стан сіянців сосни у коробах лісного Хотянівського лісництва Олександра Шаповала і помічника лісного Ірину Доценко

» лісництв. Координує цю ділянку роботи на підприємстві інженер з лісовідновлення Іван Середа. Для посадки, розповів, відбирають тільки стандартні сіянці. З урахуванням діаметра кореневої шийки, висоти, сформованості верхньої бруньки. Перевагу надають однорічним рослинкам – на власному досвіді переконалися, що вони ліпше приживаються, швидше ідуть у ріст.

Створюють у господарстві ліси змішані, що, як наголосив молодий лісничий Приморського лісництва Роман Макович, дуже важливо в протипожежному плані. Схема посадок – чотири ряди сосни і один ряд котроїсь із листяних порід. У посівному, шкільному відділеннях тимчасових розсадників вирощують дуб звичайний і дуб червоний, березу, каштан, акацію, клен гостролистий, липу дрібнолисту, ясен звичайний... У Пірновському лісництві за ініціативи лісного Тараса Смолінського захопилися зеленим живцюванням декоративних порід. Для власних потреб вирощують туї, самшити, ялівці, ялини тощо. Виплеканими власноруч саджанцями «оздобили» територію центральної садиби, офіси ряду лісництв. У недалекій перспективі кожне має стати зразком ландшафтної архітектури.

Для цього, зрозуміло, потрібні кошти. І для охорони лісу, захисту від шкідників і хвороб, рекреаційного влаштування масивів... За 9 місяців поточного року фактична вартість лісгосподарських робіт становить 10,6 млн грн. Частина бюджетних коштів тут – 265,5 тис. грн. Ця частка рік у рік зменшується. Треба виявляти неабияку

підприємливість, аби, як кажуть, триматися на плаву. Вищедубчанський лісгосп упевнено прямує чітким курсом, займаючи лідируючі позиції в Київському обласному управлінні лісового і мисливського господарства, та й у країні. Запорука здобутків, як зрозумів я після численних зустрічей з членами колективу, передусім у тому, що біля керма стоять висококваліфіковані професіонали. На підприємстві мені говорили: «Наші керівники на чолі з директором, кандидатом сільськогосподарських наук Михайлом Головецьким не цураються всього кращого, що було напрацьовано попередніми поколіннями, вдало поєднують його з новітніми технологіями, з прогресивними формами і методами організації лісгосподарського виробництва. Все це, помножене

Лісничий Пірновського лісництва Тарас Смолінський захоплюється ще й культивуванням декоративних порід

на доброзичливу атмосферу в колективі, і об'єднує людей, сприяє успішній роботі».

Коли доступ легкий, а місця – красиві...

Михайло Петрович біля керма 18-й рік. Десять років тому лісгосп увійшов до числа пілотних підприємств України з впровадження польського досвіду управління лісами. Пробували різні варіанти, помилялися, але не відступали. Шукали якнайкращу модель оптимізації господарства. Нині на місці колишніх трьох лісництв діють 12 з приблизною площею лісових угідь 2 тис. га кожне. Залишилося реорганізувати одне – Пірновське, в користуванні якого 7,5 тис. га. Що дала перебудова? Можливість раціональніше використовувати кошти, ефективніше займатися охороною лісу. У лісництвах тепер хазяйнують лісничий і помічник, вони відповідають за весь комплекс робіт, які виконують згідно з договорами приватні фірми чи окремі підприємці на орендованій у господарстві техніці. Мали 23 бухгалтери, залишилося 7 – у центральному офісі. Загалом у штаті рахувалося 320 працівників, нині 75. Хоча обсяг робіт збільшився у 3-4 рази. Але з ним справляються. Та й стимул добрий – постійно зростає зарплата (за 9 місяців середня зарплата становить 6760 грн).

Про суттєві зрушення за останні роки веде мову з головним інженером Василем Бруєм.

– Вони помітні на кожному кроці, – говорить Василь Олександрович. – Сьогодні приємно подивитися на садибу лісгоспу, на реконструйовані цехи, об'єднані в єдиний промисловий комплекс, на новітні технологічні лінії... Переробляємо низькосортну деревину, яка не має попиту в державі, і маємо рентабельне виробництво. Вирішили серйозну проблему з відходами деревини. Якщо раніше не знали, що з ними робити, то тепер повністю переробляються приватним підприємством, з яким ми уклали договір, і приносять кошти до казни. З відходів виходить щепа, її обробляють природними барвниками та використовують

Інженер охорони та захисту лісу Ігор Демидась і водій Анатолій Стаднійчук задоволені, що парк пожежних машин поповнився потужним КамАЗом

Начальник лісопожежної станції Руслан Захарченко: «Відеоспостереженням охоплено всю територію лісгоспу»

для ландшафтного оформлення в парках, для мульчування ґрунту під деревами. Гарно і корисно. З іншою фірмою уклали договір на виробництво гранул із тирси для опалювальних котлів. Знову ж таки, для нас це додаткові кошти. Отак копійка до копійки і складаються прибутки. Назву кілька красномовних цифр. За три квартали реалізували лісопродукції на 26 030 тис. грн (торік за відповідний період – на 17 282 тис. грн). Обсяг реалізації на одного працюючого становить 342 500 грн. Переробили у власних цехах 15 500 куб. м деревини, випустили товарної продукції переробки на суму 7425 тис. грн. Вчасно розрахувалися з бюджетом, перерахувавши 4574 тис. грн податків...

Завдяки заробленим коштам підприємству вдається виконувати весь комплекс лісгосподарських робіт, вирішувати соціальні питання, закупляти новітнє обладнання та техніку. Зокрема встановили відеоспостереження за лісовими масивами – на моніторах у диспетчерській лісопожежної станції відображається ситуація в усіх лісництвах, що дає змогу оперативно, в реальному часі виявляти пожежі, якщо такі виникають. За цим постійно стежать чергові, завжди готові виїхати на ліквідацію загоряння спецавтомобілі. Серед останніх поповнень технічного парку – потужний пожежний КамАЗ... Завдяки заробленим коштам і намагаються зменшити рекреаційне навантаження на навколишні екосистеми.

Отут ми повертаємося до того, з чого починали розмову. Відкриття автошляху на лівий бе-

рег Дніпра після будівництва Київської ГЕС посприяло масовому виїзду людей у бори межиріччя.

– Доступ легкий, місця – красиві... Чому ж не їхати? – каже директор лісгоспу Михайло Головецький. – В цій ситуації залишається тільки одне: ми облаштуємо поблизу лісових масивів місця для відпочиваючих, а люди мають цивілізовано вести себе, берегти ліс, не смітити, поважати наш труд. Від цього виграють усі. А найбільше природа і, зокрема, ліс...

Мудрі слова лісівника. Та коли б то прислухалися до них... Під впливом рекреації соснові деревостани між Дніпром і Десною вже мають ознаки істотного ослаблення, зменшують приріст, знижують продуктивність, тобто потребують додаткових витрат праці і коштів на проведення лісгосподарських заходів, які б запобігали й компенсували не-

гативний вплив використання лісу. Негативний вплив той зростатиме. Чому ж лише лісівників має турбувати доля лісу, який не тільки забезпечує повноцінне дозвілля жителів столиці, а й служить для збагачення атмосфери міста киснем, очищення його від забруднення, виконує багато інших корисних функцій? Вони й надалі здійснюватимуть усі спеціалізовані лісгосподарські заходи в зеленій зоні, але, очевидно, це має бути на нових засадах, що передбачали б нормативну платність послуг, компенсацію витрат, збереження та поліпшення екологічної ситуації довкілля. Як і очевидно, що своє плече мали б підставити лісівникам столична влада, комунальники, підприємці...

Микола ПУГОВИЦЯ,
фото автора

Помічник лісного Новосілівського лісництва Іван Ващенко: «Рекреаційні куточки лісівників уздовж траси Вишгород–Десна охоче відвідують відпочиваючі»